

49775: Børns sociale udvikling

© Børne- og Undervisningsministeriet. December 2020. Materialet er udviklet af FEVU i samarbejde med VIA University College. Materialet kan frit kopieres med angivelse af kilde. Materialet kan frit viderebearbejdes med angivelse af følgende tekst: "Dette materiale indeholder en bearbejdning af 49775 Børns sociale udvikling, december, 2020 udviklet for Børne- og Undervisningsministeriet af FEVU i samarbejde med VIA University College".

Udviklet af:

Karen Reitz

Lektor

VIA UC

E-mail: kare@via.dk, tlf. 87551948

December 2020

1. Indhold

1. Uddannelsens sammenhæng til jobområde (FKB).....	4
Arbejdsfunktioner og deltagerforudsætninger	4
Relevante uddannelser at kombinere med	4
2. Forslag til temaer og tilrettelæggelse af uddannelsen	5
Forslag til tilrettelæggelse dag 1:	5
Velkomst.....	5
Social udvikling – kobling til læreplanen	5
Børns sociale udvikling (Tema 1)	5
Eventuel formulering af hjemmeopgave.....	5
Forslag til tilrettelæggelse dag 2	5
Velkomst.....	5
Social udvikling gennem leg (Tema 2)	5
Prøveafholdelse	5
3. Social udvikling – kobling til læreplanen	7
Den styrkede pædagogiske læreplan	7
To læringsmål for social udvikling	7
De to pædagogiske mål lyder:	7
Opgave	8
Indhold i læreplanstemaet Social udvikling.....	8
Deltagelse og medindflydelse	8
Opgave Læs casen:	9
Det pædagogiske personales rolle og ansvar	9
Opgave	10
Empati.....	10
Det pædagogiske personales rolle og ansvar	11

Opgave	11
4. Social udvikling.....	12
Billeder af børns sociale udvikling.....	13
Opgave	15
Socialisering	16
Dobbeltsocialisering	17
Familie;	17
Dagtilbud;	18
Opgave	18
Kendskab til barnets liv i begge arenaer – forældresamarbejde	18
Socialisering fra barnets perspektiv	18
Det pædagogiske personales rolle og ansvar i børns sociale udvikling.....	19
Opgave	19
5. Social udvikling gennem leg.....	19
Legens betydning for social læring	20
Opgave	21
Det pædagogiske personales rolle og ansvar i børns legefællesskaber	21
Opgave	22
Opgave	24
Opgave	24
Afrunding	24
6. Materialer	25
7. Litteraturliste	26

1. Uddannelsens sammenhæng til jobområde (FKB)

Moder-FKB:

2629 Pædagogisk arbejde med børn og unge

Arbejdsfunktioner og deltagerforudsætninger

Pædagogmedhjælpere, pædagogiske assistenter, dagplejere og andet pædagogisk personale på dagtilbudsområdet.

Relevante uddannelser at kombinere med

Uddannelsen fungerer i sammenhæng med de øvrige uddannelser, der har den styrkede pædagogiske læreplan som afsæt, og uddannelsen hænger tæt sammen med uddannelsen *Alsidig personlig udvikling*, som det anbefales at tage før denne uddannelse.

Uddannelserne har i udgangspunktet en indbyrdes sammenhæng i forhold til den foreslåede kombination (se nedenstående), men kan også sammensættes på andre måder eller afholdes uafhængigt af hinanden. Det vil således være muligt for den enkelte aftager at vælge et sammensat forløb af x antal uddannelser, afhængigt af den enkelte arbejdsplads eller kommunes særlige indsatsområder og øvrige implementeringsindsats i forhold til den styrkede pædagogiske læreplan.

Uddannelsen *Den styrkede pædagogiske læreplan* er tænkt som en "grundsten", som alle øvrige uddannelser kan kombineres med efterfølgende. *Arbejdet med brede mål for læringsmiljøet* kobler udvikling af evalueringskultur på arbejdet med læreplanen. Som en naturlig forlængelse af disse uddannelser kan derefter vælges *Alsidig personlig udvikling* og *Børns sociale udvikling*, som hænger indholdsmæssigt sammen. Denne kombination giver mulighed for både at arbejde med den brede introduktion til den styrkede læreplan, hvor det at arbejde med udvikling af pædagogisk praksis, med afsæt i de brede mål for læringsmiljøet, er essentielt. Samt at arbejde mere i dybden med de to mål, som er helt afgørende for børns trivsel, læring, udvikling og dannelse, nemlig deres alsidige, personlige og sociale udvikling.

En mulig kombination:

Hvis der i fx en kommune er særligt indsatsområde omkring leg og derfor et ønske om/behov for yderligere fordybelse og at arbejde med praktisk inspiration til leg, kan der yderligere suppleres med AMU-uddannelsen: *42660 Børns leg* på 5 dage. Det anbefales dog at uddannelsen ikke står alene, fordi den ikke har det teoretiske afsæt bag 'den styrkede pædagogiske læreplan' med sig (udviklet i 2003).

2. Forslag til temaer og tilrettelæggelse af uddannelsen

Inspirationsmateriale er tænkt som inspiration! Der er rigeligt materiale at tage af og derfor god mulighed for at tilrettelægge uddannelsen med forskellig vægtning af indholdet.

Inspirationsmaterialet foreslår følgende tilrettelæggelse af de to undervisningsdage:

Forslag til tilrettelæggelse dag 1:

Velkomst Præsentation af deltagerne (kun hvis deltagerne er nye for hinanden ☺) Formål med samt læringsmål for uddannelsen Information om prøve
Social udvikling – kobling til læreplanen Læreplanstema med to mål for læringsmiljøet Sammenhæng til forståelsen af, at trivsel, læring, udvikling og dannelse sker i fællesskaber med andre børn og voksne. Deltagelse og medindflydelse Empati Det pædagogiske personales rolle og ansvar i børns deltagelse, medindflydelse og udvikling af empati
Børns sociale udvikling (Tema 1) Billeder af børns sociale udvikling 0-6 år Socialiseringsbegrebet Det pædagogiske personales rolle og ansvar i børns sociale udvikling
Eventuel formulering af hjemmeopgave

Forslag til tilrettelæggelse dag 2

Velkomst Præsentation af dagens program Evt. opsamling på/arbejde med hjemmeopgave
Social udvikling gennem leg (Tema 2) Leg som en del af læringsmiljøet i den styrkede pædagogiske læreplan Leg på børns præmisser Leg med afsæt i børneperspektivet Social udvikling i børnefællesskaber og leg Det pædagogiske personales rolle og ansvar i børns legefællesskaber
Prøveafholdelse

Undervisningsdagene kan tilrettelægges som to sammenhængende dage eller som to enkeltstående dage med en mellempriode (splitforløb). Ved to enkeltstående dage kan der arbejdes med en opgave i mellemprioden, som der gives forslag til her i materialet.

Den foreslåede tilrettelæggelse af undervisningsdagene danner struktur for inspirationsmaterialets opbygning. Det vil sige, at inspirationsmaterialet folder de temaer ud, som er foreslået i ovenstående forslag til tilrettelæggelse. Det foreslås, at den første del af undervisningen *Social udvikling – kobling til læreplanen*, er en introduktion til indhold og tænkning med målet, som det er beskrevet i læreplanen. Denne del forgrener sig i to temaer. Det første tema, *Børns sociale udvikling* peger på en mulig måde at forstå børns sociale udvikling på gennem dels *Billeder af*

børns udvikling (hvordan modnes børns sociale udvikling i alderen 0-6 år) og *Socialisering* (i hvilke sammenhænge/arenaer sker denne modning). Det andet tema er *Social udvikling gennem leg*, og det retter blikket mod børns leg. Legen er skrevet frem i Dagtilbudsloven og i arbejdet med læreplanen og skal have plads i det pædagogiske arbejde. Legen er et af de steder, hvor børns sociale udvikling, deres mulighed for deltagelse og medindflydelse samt udvikling af empati er i spil.

Løbende i materialet er det pædagogiske personales rolle og ansvar samt samarbejdet med forældre flettet ind på forskellig vis. Det er gjort på den måde for at understrege, at det pædagogiske personales rolle og ansvar i børns sociale udvikling og samarbejdet med forældrene herom kontinuerligt er en del af det pædagogiske arbejde med børns sociale udvikling. De voksnes ageren og samarbejde er noget af det børn har at spejle deres sociale udvikling i. Lige så vel som muligheden for at spejle sig i de andre børn – børnene bliver også hinandens forudsætninger i den sociale udvikling.

Materialet er udarbejdet, så temaernes indhold foldes ud og opgaver/refleksioner/oplæg til diskussion følger efter indholdet i de enkelte afsnit. Dette er valgt for at have en ordentlig sammenhæng mellem indholdet - det der kan undervises i - og de opgaver/refleksioner/oplæg til diskussion, der kunne understøtte indholdet og bidrage til deltagernes refleksion over egen praksis og rolle i børns sociale udvikling.

Materialet tager primært afsæt i Børne- og Undervisningsministeriets materialer på dagtilbudsområdet og Den styrkede pædagogiske læreplan, hvor forskellige publikationer kan downloades på www.emu.dk/omraade/dagtilbud. Det anbefales at følge med i de nyeste undervisningsmaterialer her, fordi der hele tiden udvikles nye publikationer. Enkelte materialer er lånt med citat og kildeangivelse her fra direkte i materialet.

Materialet afsluttes endvidere med links og litteraturliste. Links er til videoer og diverse redskaber og lign. som også kan være til inspiration og brug i undervisningen, men som ikke nødvendigvis foldes ud i materialet. Litteraturlisten indeholder den litteratur, der er refereret til i materialet og anden litteratur, som kan være til inspiration.

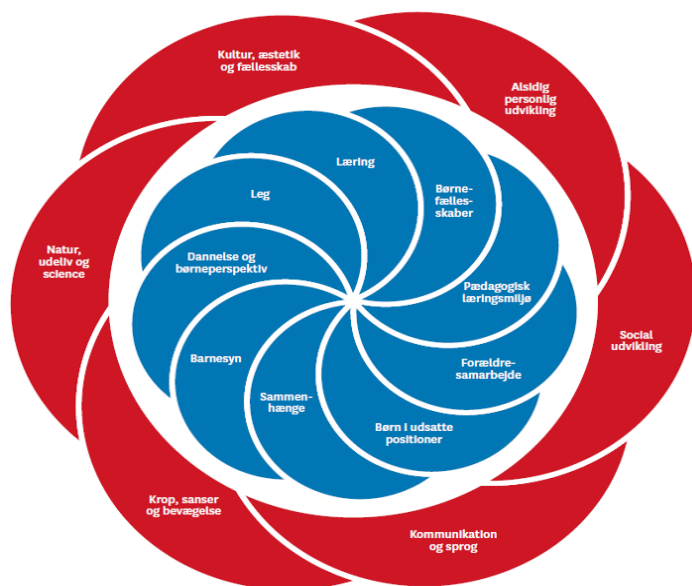
Materialet bruger termen *dagtilbud* som en fælles betegnelse for dagpleje, vuggestue, børnehave og integreret institution. Og termen *pædagogisk personale* som en fælles betegnelse for dagplejere, pædagogmedhjælpere og pædagogiske assistenter. Så kan man selv navngive, alt efter hvilken målgruppe, der deltager i uddannelsen!

Uddannelsens primære målgruppe arbejder indenfor dagtilbudsområdet og det er også disse målgrupper materialet er skrevet til. Da der også har været interesse for mindre børns sociale læring og udvikling blandt andre medarbejdergrupper, som fx familieplejere, kan uddannelsen bruges dertil, men det vil nødvendigvis kræve en særlig tilrettelæggelse i forhold til temaerne, som dette materiale ikke går nærmere ind i.

God fornøjelse!

3. Social udvikling – kobling til læreplanen

Følgende afsnit giver indblik i læreplanstemaet social udviklings sammenhæng med det pædagogiske grundlag og de øvrige læreplanstemaer.

Den styrkede pædagogiske læreplan
Børns sociale udvikling er et læreplanstema, der hænger tæt sammen med forståelsen af den inderste del af blomsten – *Det pædagogiske grundlag*.

Børns sociale trivsel, læring, udvikling og dannelse sker i legen, i læringsmiljøet, i rutinerne, i børnefællesskaberne og i samarbejde med forældrene. Barnesynet hos det pædagogiske personale samt inddragelse af børneperspektivet er en betydningsfuld forudsætning for den sociale udvikling, børn kan være en del af i dagtilbud. Barnesynet hviler på en forståelse af børn som aktivt deltagende i

deres egen udvikling og som afhængige af sociale interaktioner, fra det øjeblik de bliver født. Barnet fødes - og gennem hele livet påvirkes og påvirker det, af den sociale sammenhæng, familie, dagtilbud, osv., som det er en del af (Fisker og Hygum, 2019)

Læreplanstemaet Social udvikling skal også forstås i tæt sammenhæng med de fem øvrige læreplanstemaer. Børns sociale udvikling sker i samspil med deres alsidige personlige udvikling, deres deltagelse i kulturelle, æstetiske fællesskaber, når de bruger deres krop og sanser, i deres kommunikation med deres omverden gennem sproglige interaktioner og i samspil med naturen og udelivet. Trivsel, læring, udvikling og dannelse sker gennem leg, i relationer, planlagte aktiviteter og rutiner – gennem udforskning og udfordring. Det samlede pædagogiske læringsmiljø skal bidrage til dette.

To læringsmål for social udvikling

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Social udvikling skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år.

De to pædagogiske mål lyder:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.

2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse. *(Den styrkede pædagogiske læreplan, 2018, s.39)*

Opgave

Læs de to læringsmål for social udvikling og udvælg ét af nøglebegreberne: *sociale fællesskaber, empati, relationer, forskellighed eller demokratisk dannelse*.

Overvej (individuelt): Hvad tænker jeg det begreb betyder? Hvordan ser det begreb ud i min pædagogiske praksis?

Drøft herefter (med sidemand, som speeddating, i grupper eller plenum): Hvilket begreb har jeg valgt? Hvad tænker jeg om det? Og hvordan arbejder vi med det i vores pædagogiske praksis?

Indhold i læreplanstemaet Social udvikling

Læreplanstemaet Social udvikling er i ”*Den styrkede pædagogiske læreplan. Rammer og indhold*” udfoldet gennem følgende begreber:

- Deltagelse og medindflydelse
- Empati
- Legens betydning for social læring

Begreberne deltagelse og medindflydelse samt empati, uddybes i nedenstående, hvorefter der følger et afsnit om børns sociale udvikling.

I den sidste del af inspirationsmaterialet foldes legen og legens betydning ud – dette valg er gjort dels for at være tro mod den struktur for de to undervisningsdage, som er foreslået i begyndelsen af materialet. Men også for at understrege betydningen af børns leg og derfor et særskilt fokus.

Deltagelse og medindflydelse

Børn i dagtilbuddet skal deltage i sociale fællesskaber, hvor de oplever at høre til, og hvor de kan bidrage værdifuldt og relevant til fælles lege, aktiviteter og samvær. Alle børn, og særligt børn, der længerevarende befinder sig i udsatte positioner, er afhængige af, at det pædagogiske læringsmiljø opfatter forskellighed som en ressource og understøtter muligheden for deltagelse og medindflydelse gennem fælles glæde og engagement.

Vægten i begreberne ligger på fællesskaber. Demokrati som livsform handler grundlæggende om en måde at omgås på præget af gensidig forståelse for hinanden og med respekt for forskelligheder og kobler sig til børns muligheder for at deltage i noget, de finder meningsfuldt og væsentligt. Man må derfor nøje løbende overveje, hvordan børn giver udtryk for (gennem talt sprog, men i allerhøjeste grad også kropsligt), hvordan de trives med de aktiviteter, rutiner og regler hverdagen i dagtilbuddet rummer.

Deltagelse og medindflydelse handler også om, at aktiviteter ikke skal rammesættes så fast, at børnenes interesser og perspektiver ikke er mulige at inddrage, men at det pædagogiske læringsmiljø kan rumme nuancer og flere perspektiver og handlemuligheder. (*Den styrkede pædagogiske læreplan, 2018*)

Opgave

Læs casen:

Alfred på 4,5 år går i børnehave og det er ikke så nemt for ham. Selv om pædagogerne Frida og Henrik forsøger at hjælpe Alfred ind i legen med de andre børn, er det svært for Alfred. Både fordi Alfreds sprog ikke helt svarer til de andre børns sproglige niveau, og fordi han ikke bliver opsøgt af de andre børn. Måske skyldes det, at Alfred kan komme til at slå de andre børn og ødelægge legen. Frida og Henrik snakker om, at det sikkert sker, fordi han har svært ved at udtrykke sig med det talte sprog. Samtidig er det dog også tydeligt for dem, at de mange afvisninger, Alfred får fra de øvrige børn, gør ham frustreret og ked af det – og den frustration betyder, at han bliver mere voldsom. Det er en negativ cirkel, hvor Frida og Henrik har svært ved at finde ud af, hvad der kommer først: mangelfuldt sprog, afvisninger, voldsom adfærd eller manglende legemuligheder (som kan bidrage til at udvikle Alfreds sprog).

Inspireret af Fisker og Hygum, 2019)

Drøft følgende: Hvordan mon verden ser ud fra Alfreds perspektiv? (forsøg at tage børneperspektivet.) Hvad går forud for afvisningerne? Og hvordan kan man hjælpe Alfred og de andre børn til at få øje på andre sider af Alfred? Give dem mulighed for at være sammen på andre/nye måder?

Det pædagogiske personales rolle og ansvar

Det pædagogiske personale har ansvaret for det samlede pædagogiske læringsmiljø, hvor børn skal have forudsætninger for at kunne deltage og have medindflydelse på det, der foregår. Det betyder ikke, at børn skal bestemme alting, men at børn er sammen med andre børn og voksne om det daglige pædagogiske liv. Det er ikke til diskussion, at børn skal have dækket deres basale behov, som at få skiftet ble, få mad, sove mm., men det kan foregå på mange måder. Er man som barn selv deltagende i og bliver opmuntret til og hjulpet med at smøre mad, hælde op, dække bord og er det pædagogiske personale optaget af, at kigge derhen, hvor barnet på puslebordet peger? Det fordrer, at man som pædagogisk personale forsøger at se *med* børnene (børneperspektivet) – og overveje, hvordan deres optagetheder, behov og bidrag kan blive en del af det pædagogiske arbejde. Og der fordrer, at man kender til børns sociale udvikling – se afsnit 4.1 – og har en idé om, hvad man kan forvente i forhold til børns sociale udvikling, så man stiller passende udfordringer.

En pædagogisk opgave er ligeledes at være opmærksom på, og arbejde med, at alle børn har andre børn at være sammen med. Børn, der ikke bliver inviteret med i noget af de andre børn, skal inviteres af det pædagogiske personale. Er der noget, som de pågældende børn kan lide, er gode til eller lign. kan man tage udgangspunkt i det i en leg eller i en aktivitet og invitere andre børn ind. Fællesskaber med andre børn er afgørende for børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.

”Det er derfor i selskab med jævnaldrende, at børn lærer det, de ikke lærer i selskab med voksne: de færdigheder og kvaliteter, der er nødvendige for at udøve lederskab, løse konflikter, betydningen af at dele, fordelen ved at indordne sig efter andre, hvordan man håndterer fjendtlighed og mobning, osv. [...] Børn socialiserer hinanden, og det sker på måder, der kan være meget forskellige fra forældrenes socialisering af barnet”

(Schaffer, 2005:151)

... eller det pædagogiske personales socialisering af barnet/børnene – se afsnit om socialisering.

Opgave

Nedenstående refleksionsspørgsmål/dialogkort er knyttet til inspirationsmaterialet til Social udvikling og ligger på EMU.dk (<https://emu.dk/sites/default/files/2019-12/Dialogkort%20Social%20udvikling.pdf>). Der kan arbejdes med enkelte spørgsmål eller alle spørgsmål i grupper, i plenum eller som det giver mening.

1	Reflektér over inkluderende fællesskabskultur	Hvilke normer og værdier er vigtige for os, og hvordan praktiserer vi dem i hverdagen?	Hvornår lykkes vi med at se og aktivt bruge børnenes forskellige styrker og erfaringer i fællesskabet?	Hvordan arbejder vi med at modvirke eksklusionsprocesser?
2	Reflektér over deltagelsesmuligheder	I hvilke situationer lykkes vi med at bygge bro mellem læringsmiljøets betingelser og børnenes forudsætninger for at deltage?	Hvornår er vi lykkedes med at udvide børnenes forudsætninger for deltagelse?	Hvordan møder vi alle børn med positive forventninger til, at de kan deltage – uanset deres forudsætninger?
3	Reflektér over medindflydelse	Hvordan bruger vi vores kendskab til det enkelte barn til at give børnene medindflydelse?	Hvornår har vores børn direkte indflydelse på deres egen hverdag gennem konkrete valg?	I hvilke situationer oplever vi, at vi har sværest ved at lade vores opmærksomhed på børnenes behov og perspektiver påvirke hverdagen?

Empati

Relationer til andre er en af forudsætningerne for at udvikle empati. Empati handler om at mærke egne følelser, at kunne sætte sig ind i andres følelser og oplevelsesverdener og at kunne handle på måder, der understøtter samspillet med andre.

Indbyrdes relationer og venskaber mellem børn har stor betydning for den sociale læring og medvirker til udvikling af sociale færdigheder, som det ofte ses i legen.

Det er væsentligt for børns udvikling af empati, at det pædagogiske personale er optaget af børneperspektivet, som børnene udtrykker både verbalt og kropsligt. Relationer mellem det pædagogiske personale og børnene, der bygger på ligeværd, forståelse og indlevelse medvirker til, at børnene udvikler selvstændighed og får medbestemmelse, men også til, at børnene får forståelse for andre og betydningen af handlen i fællesskabets og hinandens interesse.

Et lille billede på empati: På vuggestuens legeplads er legen i fuld gang. Otto øver sig på at løbe hurtigt fra den ene ende af legepladsen til den anden, men pludselig falder han og slår hul på knæet, så det bløder. Marie står ved siden af ham og begynder at græde højlydt og helt ulykkeligt. (*Fisker og Hygum, 2019, s. 65*)

Marie kender smerten fra sig selv og begynder at græde sammen med Otto, fordi hun med ét genkender følelsen.

Det pædagogiske personales rolle og ansvar

Hvis børn skal udvikle evnen til at sætte sig i andres sted og til at indgå i samspil med andre, skal de opleve pædagogisk personale, der kan, og gør det. Det forudsætter man kan afstemme sig – ”svare” passende på børns initiativer. Når børn oplever, at de voksne (pædagogisk personale og forældre) ”svarer” på deres initiativer på forskellige måder, kan børn bruge disse svar til at spejle måder at være sammen på (*Fisker og Hygum, 2019*). Marie, fra ovenstående billede på empati, kan møde forskellige ”svar” fra det pædagogiske personale på sin gråd. Hvis hun mødes med: ”Stop så det hyleri, det er da ikke til at holde ud og høre på”, får hun ét spejl på sin måde at være på. Hvis hun mødes med: ”Hold da fast, du blev også helt forskrækket – var det som om, det også gjorde ondt på dig”, ja, så får hun et andet spejl! Det kræver, at det pædagogiske personale kan se mening med børns handlinger uanset, om man synes de er hensigtsmæssige eller ej. Se eksemplet med Alfred.

Samarbejdet med forældre kan ofte være en hjælp i forhold til at forstå meningen med børns handlinger. Forældre ser børn i andre sammenhænge end det pædagogiske personale og kan derfor ofte have andre bud på, hvad børn er optagede af, bøvler med eller lykkes med.

Opgave

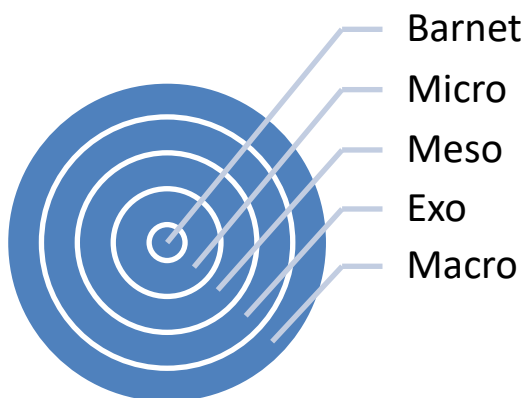
Nedenstående refleksionsspørgsmål/dialogkort er knyttet til inspirationsmaterialet til Social udvikling og ligger på EMU.dk (<https://emu.dk/sites/default/files/2019-12/Dialogkort%20Social%20udvikling.pdf>). Der kan arbejdes med enkelte spørgsmål eller alle spørgsmål i grupper, i plenum eller som det giver mening.

1	Reflektér over personalet som 'empatiske rollemodeller'	Find et eksempel, hvor det var svært at være empatisk rollemodel over for et barn eller børnegruppen. Hvordan kan I hjælpe hinanden i lignende situationer?	Er alle vores børn trygt knyttet til mindst en af os? Hvorfor/hvorfor ikke?	Hvordan og hvornår lykkes vi med at understøtte børnene i at sætte ord på egne og andres følelser?
2	Reflektér over relationer i børnegruppen	Find et eksempel på, hvor vi har skabt grobund for et nyt venskab. Hvad gjorde vi, der fik det til at lykkes?	Tænk på en konkret situation, hvor I lykkedes/ikke lykkedes med at håndtere en konflikt mellem børn. Hvorfor gik det godt/galt?	Hvordan inddrager vi konkret forældrene i at skabe gode relationer og samspil i børnefællesskabet?
3	Reflektér over organisering	Hvordan organiserer vi vores læringsmiljø, så det understøtter nær-vær og tryghed? Fx gruppestørrelse eller rutinesituationer.	Oplever vi som personale at blive forstyrret i vores arbejde med børnene? Hvad forstyrrer? Kan vi gøre noget andet?	På hvilke måder er vores organisering af det fysiske læringsmiljø med til at sikre fordybelse for børnene?

4. Social udvikling

Følgende afsnit giver indblik i børns sociale udvikling, som et komplekst system, der både handler om barnet som menneske i sig selv og som et menneske i sammenhæng med andre.

Dette kan illustreres med Bronfenbrenners økologiske udviklingsforståelse (Lyhne, 2020):

I midten af systemet befinder **barnet** sig. Det er barnet som individ, hvor vi ser barnet med et selv og en identitet, men også barnet med dets biologiske livsgrundlag (fx genetik og hjernemæssige egenskaber) – se også det kommende afsnit om billeder på børns sociale udvikling. **Microsystemet** er her barnet lever sit hverdagsliv, og systemet omfatter de nærmeste relationer, som barnet møder i hverdagen. Det er mor, far, søskende, bedsteforældre og pædagogisk personale i dagtilbud – se også det kommende afsnit om socialisering.

I **mesosystemet** ses det samspil, der finder sted mellem familie og dagtilbud. Forældresamarbejdet er helt afgørende for børns udvikling – se også det kommende afsnit om socialisering.

Exosystemet er den mere perifære hverdag, som indirekte indvirker på børns liv, det kan være forældrenes uddannelse og erhverv, eksterne møder om barnets trivsel, dagtilbuddets værdier og indsatsområder osv.

Macrosystemet er det overordnede system, der omkranser og har indflydelse på de øvrige systemer. Det kan være nationale politikker; dagtilbudsloven, den styrkede pædagogiske læreplan, kommunale politikker; Børn og Unge politikker og strategier. Det kan også være FNs Børnekonvention eller lign. Det kan ligeledes være samfundets sociale og moralske normer. (Lyhne, 2020, s. 218-219)

Dette er blot et overordnet og abstrakt billede af en udviklingsforståelse. For at gå tættere på nogle af elementerne følger her et afsnit om billeder af børns sociale udvikling, som kan være hjælpsomme i iagttagelsen af børns sociale udvikling, samt et afsnit om socialisering, hvor der lægges vægt på, at barnets sociale udvikling sker sammen med andre (micro og mesosystemet).

Billeder af børns sociale udvikling

Følgende udviklingsbilleder kan være en hjælp til et overblik over og iagttagelse af børns sociale udvikling i alderen 9 mdr. – 6 år. De skal *ikke* forstås som en tjekliste for, hvad et barn skal kunne på et bestemt alderstrin, men som billeder på progression i børns sociale udvikling og som det pædagogiske personales muligheder for at rette det pædagogiske arbejde mod børnenes nærmeste udviklingszone (Lyhne og Nielsen, 2017). For inspiration til børn under 9 måneder og op til 10 år henvises til Lyhne og Nielsens bog Udviklingsbilleder, se litteraturlisten. *Voksne* er både det pædagogiske personale og forældrene!

Sociale kompetencer
<u>Alderstrin 9-12 måneder:</u> <ul style="list-style-type: none">
• Imiterer andre, når de gør noget, fx ryster på hovedet, nikker, siger en sjov lyd
• Inviterer til kontakt med andre, fx ved at lave sjov og gentage en handling, der får den voksne til at grine eller gøre noget bestemt
• Giver udtryk for følelser ved at blive ivrig, le, klappe, græde, skubbe til nogen
• Vinker farvel uden opfordring og siger fx "Hej, hej", når nogen siger farvel
• Viser tegn på en følelsesmæssig afstemning og påvirkes af andres følelsesmæssige tilstand (begyndende affektiv afstemning)
• Viser gensynsglæde ved at smile eller omfavne personer, som barnet er tæt knyttet til (og afviser kontakt med personer, det ikke er knyttet til)
<u>Alderstrin 12-15 måneder:</u> <ul style="list-style-type: none">
• Tager kortvarigt kontakt med den voksne for at få bekræfte samhørigheden fx gennem et blik eller fysisk kontakt.
• Imiterer og vil gerne følge den voksne i de daglige gøremål (fx smider vasketøj i vasketøjskurven, stiller på bordet)
• Henter spontant bestemte ting og viser dem frem
• Viser tegn på samarbejde og henter fx glas, hvis den voksne kommer med saft eller henter hammeren, hvis et andet barn sidder med hammerbrættet
<u>Alderstrin 15-18 måneder:</u>

- Genkender sig selv i et spejl og skelner mellem sig selv ("mig") og spejlbilledet (selvopfattelse)
- Ser i længere tid på billeder af sig selv end på billeder af andre (selvopfattelse)
- Smittes af andres følelser og forsøger at trøste et andet barn ved fx at tilbyde sin sut, sin bamse eller hente hjælp
- Giver udtryk for flere nuancer af følelser i samvær med andre, fx jalousi, skam og flovhed

Alderstrin 1½ - 2 år:

- Samarbejder i voksenstyrede aktiviteter med andre børn og i daglige situationer, som kræver den voksnes hjælp fx ved morgensamling, påklædning eller samle legetøj sammen.
- Har selvbevidsthed og kan skelne mellem sig selv og andre (reagerer fx når den voksne nævner barnets og andre børns navne, skelner mellem egne og andres handlinger)
- Viser basal tillid og er tryk ved andre end de primære omsorgspersoner

Alderstrin 2 – 2½ år:

- Oplever og udtrykker følelser som stolthed, forlegenhed, skyld og misundelse
- Har begyndende forståelse for sociale normer og siger fx "tak" og "værsgo", "må ikke" eller "åh, åh", når nogen har gjort noget forkert
- Viser indlevelse i andres sindstilstand og forsøger at trøste ved fx at sige "såh, såh, ikke græde"
- Søger automatisk øjenkontakt med børn og voksne i samværet
- Er viljefast og vil indimellem gerne bestemme i samspil med både børn og voksne

Alderstrin 2½ - 3 år:

- Samarbejder med andre børn under leg (fx skubber scooter med et andet barn på)
- Viser begyndende retfærdighedssans og deler primært legetøj med andre, som er villige til at dele
- Viser omsorg for andre (fx ved at spørge en anden "har du slået dig" eller "gør det ondt"?)

Alderstrin 3 – 3½ år:

- Viser begyndende interesse for at lege med bestemte børn
- Har en mening om eget og andres tøj eller ting (siger fx at de nye sandaler skal være blå eller lyserøde, eller at et andet barns taske er sej)
- Bliver genert i nye situationer eller over for fremmede, der fx spørger barnet om noget
- Forstår andres følelser og kan fx forklare, hvorfor et andet barn blev ked af det (mentalisering)
- Viser begyndende forståelse af, at andre kan have andre motiver, end barnet selv (mentalisering)

Alderstrin 3½ - 4 år:

- Vil gerne drille, lave sjov eller sige noget, der ikke passer, for at få andre til at more sig og accepterer selv uskyldigt drilleri.
- Fortæller mere dybdegående om egen tilstand og følelser (fx "jeg er ked af det, jeg savner mor", "det er hyggeligt at besøge mormor", "jeg har ondt i mit ben, jeg faldt og slog mig")
- Etablerer venskaber og har en forståelse for sociale normer (fx giver knus, giver hånd, siger goddag og farvel, tak for mad, tak for gaver, fortæller dit navn på opfordring i situationen, hvor det er passende)
- Opfatter og følger regler på en konkret måde og som noget, der skal overholdes af alle (skelner fx ikke mellem uheld og handlinger begået med vilje)

Alderstrin 4-5 år:

- Opfatter hurtigt, om andre er kede af det, og gør evt. noget aktivt for at blive venner efter at have været uvenner
- Har retfærdighedssans og forventer gensidighed i samspil med andre (fx hjælper og deler med andre og påtaler, hvis andre ikke vil hjælpe og dele)
- Afstemmer sig sikkert i forhold til sociale normer og regler (fx spørger om lov til at låne andres ting, tager hensyn til yngre børn, ved, at andre bliver sure, hvis man snyder i spil)
- Kan se på en sag fra flere sider og viser forståelse for den andens perspektiv (fx "Lise tog min dukke, fordi hun troede, at jeg var færdig med at lege med den")
- Har selvforståelse på et konkret niveau og kan beskrive ting ved sig selv, som ikke vedrører personlighedstræk (fx jeg har krøller, jeg kan hoppe højt eller cykle stærkt)

Alderstrin 5-6 år:

- Udviser empati, trøster, beskytter, forsvaret andre (fx lever sig ind i andre børns følelser, hvis de bliver drillet, er syge, eller der er sket noget ubehageligt for dem, og gør noget aktivt for at hjælpe)
- Værdsætter at deltage i børnefællesskabet og nyder at være sammen med andre (samværet betyder mere end selve aktiviteten)
- Tager positivt imod anvisninger og korrektioner og forsøger at rette sig efter det
- Er omgængelig og indgår fx i lege, hvor andre har bestemt indhold og regler
- Bærer over med yngre børn, som opfører sig forkert eller laver fejl

(Lyhne og Nielsen, 2017)

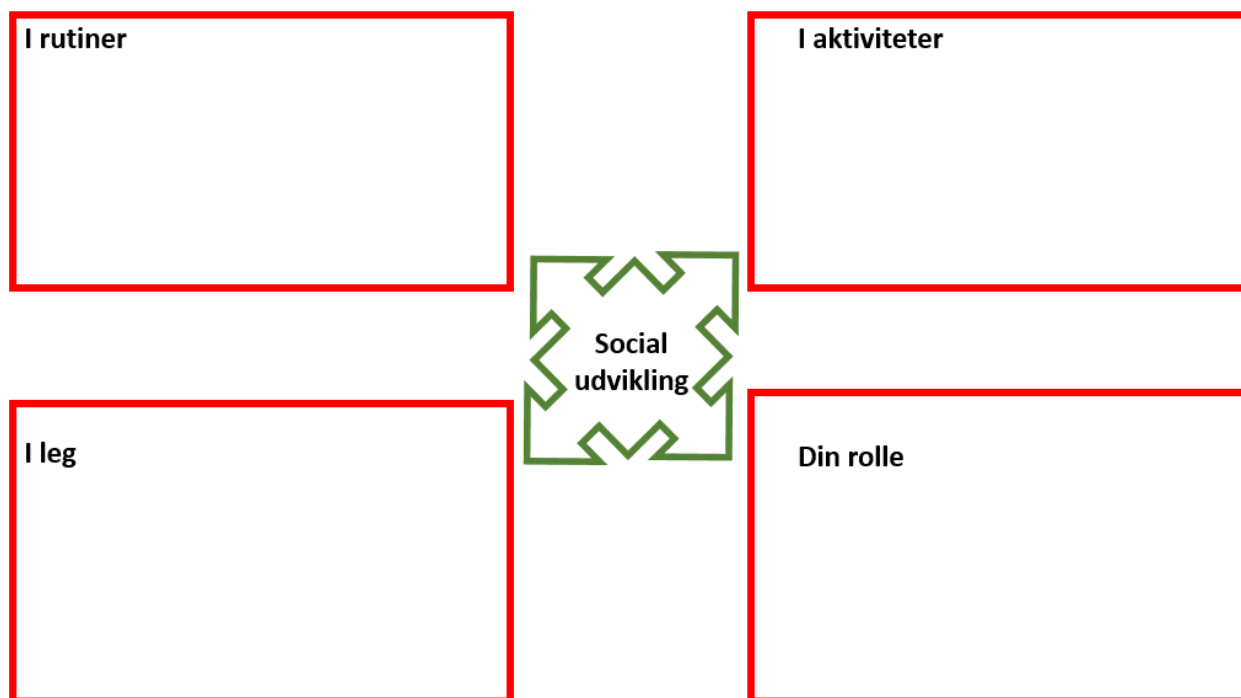
Opgave

Til den viden, der ligger i oversigten over børns sociale udvikling/børns sociale kompetencer kan knyttes følgende opgave til deltagerne:

Kan du genkende de børn, du er sammen med til dagligt i billederne på børns sociale udvikling? Hvad er de i gang med at øve sig på i det sociale liv? Og hvordan hænger billederne sammen med deltagelse, medindflydelse, empati og børns leg?

Brug mindmap til besvarelse af følgende spørgsmål:

- Hvordan kan du tilrettelægge en pædagogisk praksis i rutinerne (fx spisning, badeværelse, aflevering, hentning), som hjælper børnene (evt. en gruppe af børn) med det, de øver sig på i deres sociale udvikling?
- Hvordan kan du tilrettelægge en pædagogisk praksis i aktiviteterne (fx samling, legeplads, læsning, legestue, på tur) som hjælper børnene (evt. en gruppe af børn) med det, de øver sig på i deres sociale udvikling?
- Hvordan kan du hjælpe børn i deres leg med de andre børn? Hvilke lege vil være gode? Hvilke lege, ville børnene være vilde med?
- Hvad er vigtigt i din rolle?

Opgaven kan tilrettelægges som en gruppedrøftelse, hvor hver deltager arbejder i sin egen mindmap med overvejelserne. Mindmap kan printes, så deltagerne kan arbejde med hver deres – med afsæt i de fælles drøftelser.

Socialisering

Socialisering er et begreb, der beskriver, hvordan mennesket bliver en del af sit omgivende samfund med vægt på den del af processen, der hører barndommen og ungdommen til - og hører som begreb primært til i Bronfenbrenners udviklingsøkologiske model i micro- og mesosystem. Socialiseringsprocesserne er også påvirket af exosystemet og macrosystemet, men det perspektiv udfoldes ikke i dette inspirationsmateriale.

Socialiseringsteori lægger vægt på barnets relationer til andre – forældre, søskende, andre børn, andre voksne (pædagoger, dagplejere, pædagogiske medhjælpere osv.) og netværk i øvrigt. Relationer til andre har betydning for, hvem du er, og hvem du bliver til. Socialisering er den proces, der former og danner mennesket i samspil med andre. Barnet internaliserer vurderinger og adfærdsmønstre, som er gældende i den sammenhæng, barnet er i – i hjemmet, i dagtilbud og i samfundet som sådan. Barnet tilegner sig accepterede og værdsatte koder for adfærd fra sine omgivelser og gør dem til sine egne. Derfor er pædagogisk arbejde også altid en overvejelse om, hvilke værdier vi formidler gennem vores pædagogiske arbejde. Og dermed er socialisering også en dannelsesproces (Brønsted, 2015).

I dagtilbud socialiseres børn både gennem relationer og samspil med andre børn og voksne, men også gennem de strukturer, rum, indretning, legeplads, have, lokalsamfund, som børn også er en del af og som giver dem bestemte muligheder og forudsætninger.

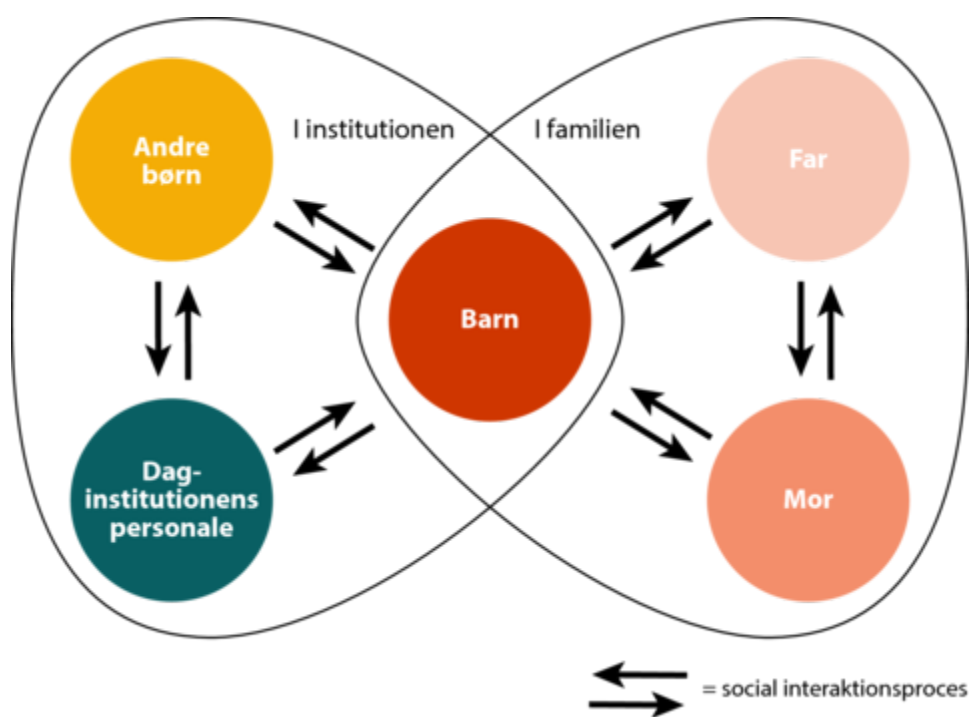

Socialitet handler både om at være en del af en gruppe, et fællesskab og at have en fornemmelse for sig selv – at vise hensyn til og respekt for andre og styrke den personlige integritet – at blive en del af noget større og samtidig udvikle en selvstændig identitet, jf. Bronfenbrenners økologiske udviklingsmodel.

Dobbeltsoialisering

Børn socialiseres i flere arenaer – herunder visualiseret som en sommerfugl, hvor barnet begår sig på forskellige socialiseringsarenaer. Barnet er sammen med andre børn og pædagogisk personale i dagtilbud – barnet kan spejle sig i forskellige børn og voksne og dermed få mange forskellige indtryk i forhold til, hvordan man kan være menneske, hvilke værdier, der anses for vigtige, hvilken adfærd, der værdsættes osv.

Ligeledes spejler barnet sig i forældre, søskende, bedsteforældre og/eller andre i hjemmet/familien, som også bliver givet barnet forudsætninger for at forstå sig selv og andre.

(Illustration lånt fra Brønsted, 2015, s. 42)

Barnet er en del af en familieverden og en verden i dagtilbud. De to verdener/arenaer er forskellige og betydningsfulde på hver deres måde.

Familie;

Kan indeholde forældre, søskende, bedsteforældre og øvrig familie

Relationerne er baseret på følelser, barnet er unikt og uerstatteligt, og man kan have forskellige privilegier og ansvar i familien alt efter alder.

Dagtilbud;

Barnet er i samspil med mange andre børn og andre voksne – og ser andre voksne være i samspil med andre børn. Barnet er ligestillet med andre børn, og relationen med de voksne er baseret på professionel omsorg – og på en pædagogisk praksis, der vil noget med børn. I dagtilbud indgår børn i mange relationer med andre børn i nogenlunde samme alder.

De to arenaer kan give barnet helt forskellige forudsætninger for adfærd, forståelser af normer etc. – derfor væsentligt at forstå de to arenaer som forskellige – og som arenaer, der giver børn forskellige forudsætninger for deltagelse. Derfor er det vigtigt at arbejde med sammenhæng mellem hjem og dagtilbud. Ikke at de to arenaer skal være ens, men der skal være kendskab til barnets liv i begge arenaer (*Brønsted, 2015*).

Opgave

Drøft forskellene og lighederne mellem de to arenaer, evt. med afsæt i følgende eksempel:

Eksempel: Anna og hendes lillesøster Eva

Hos Anna finder mor det omsorgsfuldt, prisværdigt og en hjælp, når Anna sommetider tjekker sin lillesøster Evas ble for at se, om den skal skiftes. Hvis vi nu forestiller os, at Anna og lillesøster Eva går i en integreret institution, så ville pædagogerne dér kunne blive foruroligere over selvsamme adfærd, idet de kan synes, at flittig omsorg for lillesøsteren kan stå i vejen for udvikling af Annas selvstændighed. Derfor siger de til hende, at blecheck er de voksnes ansvar. Anna skal dermed både forbinde og adskille, at i én sammenhæng sættes der pris på denne handling, mens den i en anden problematiseres.

(Inspireret af Brønsted, 2015)

Giver drøftelserne overvejelser om de forskellige arenaer, børn bevæger sig i – og samarbejdet mellem forældre og dagtilbud?

Kendskab til barnets liv i begge arenaer – forældresamarbejde

Som ovenstående eksempel peger på, er et tillidsfuldt og respektfuldt samarbejde med forældrene afgørende for børns dobbeltsocialisering. Forældrene er en del af børns liv på andre måder end dagtilbud og omvendt. Forældre har viden om barnet, som kan være værdifuld for det pædagogiske arbejde. Ofte skal forældre inviteres til at dele stort og småt fra barnets liv i hjemmet – og det samarbejde er lettest at få op og stå, hvis forældrene har tillid til det pædagogiske personale.

Socialisering fra barnets perspektiv

Børneperspektivet og børns medinddragelse kalder på, at det pædagogiske personale også er optagede af, hvad børn er optagede af i deres dagtilbudsliv. Børn peger på følgende, når de bliver spurgt, hvad der er vigtigt i dagtilbud:

- 1 De andre børn – venner og legekammerater
2. De aktiviteter, man kan deltage i – det man kan lave
3. Legetøjet og indretningen – alt det man kan lege med
4. Personalet – de voksne

(Brønsted, 2015)

Børns primære interesse er altså de andre børn, som giver dem mulighed for at spejle sig i andre i socialiseringsprocessen, og uddybes i afsnittet om social udvikling gennem leg.

Det pædagogiske personales rolle og ansvar i børns sociale udvikling

Vel vidende, at børn selv er meget optagede af de andre børn, så er det pædagogiske personales rolle og ansvar i børns sociale udvikling af uvurderlig betydning. Det pædagogiske personale har, i samarbejde med forældrene, et stort ansvar for børns muligheder for at forstå sig selv og hinanden. Børn spejler sig i andre børn og voksne og det spejlbillede de ser, får betydning for den måde, de kan forstå sig selv på. Det pædagogiske personale har magten til at definere de fællesskaber, børn kan deltage i samt den måde de kan deltage på. Derfor er det væsentligt at have en viden om børns sociale udvikling, udviklingsbilleder, så den pædagogiske praksis, det pædagogiske læringsmiljø og det pædagogiske personales møde med børnene kan komme børnenes sociale udvikling i møde. Denne viden skal bruges til at overveje, om læringsmiljøerne er tilrettelagt hensigtsmæssigt i forhold til børnene.

Planlagte aktiviteter, ture, temaer, traditionsfester, dialogisk læsning, samling osv. skal tilrettelægges så de giver mening for de børn, der skal deltage. Hvad er børnene i gang med at øve sig på i deres sociale udvikling og hvordan skal vi så fx holde fastelavnsfest? Er der noget vi skal tage højde for? Noget vi skal gøre mere af? Mindre af?

Børn er en del af de pædagogiske rutiner mange gange i deres dagtilbudsliv. Det være sig aflevering, afhentning, spising, badeværelse, garderobe, sove, dække bord, rydde op osv. Dette er også pædagogisk arbejde, som skal overvejes. Hvad er børnene i gang med at øve sig på i deres sociale udvikling og hvordan skal vi så spise, være på badeværelset osv.?

Opgave

Hjemmeopgave mellem de to undervisningsdage, ved splitforløb, eller alternativt en opgave, der kan løses i undervisningen.

Tag udgangspunkt spørgsmålene fra mindmappen fra tidligere:

- Hvordan kan du tilrettelægge en pædagogisk praksis i rutinerne (fx spising, badeværelse, aflevering, hentning), som hjælper børnene (evt. en gruppe af børn) med det, de øver sig på i deres sociale udvikling?
- Hvordan kan du tilrettelægge en pædagogisk praksis i aktiviteterne (fx samling, legeplads, læsning, legestue, på tur) som hjælper børnene (evt. en gruppe af børn) med det, de øver sig på i deres sociale udvikling?
- Hvordan kan du hjælpe børn i deres leg med de andre børn? Hvilke lege vil være gode? Hvilke lege, ville børnene være vilde med?
- Hvad er vigtigt i din rolle?

Overvej, hvordan du vil arbejde med et eller flere af elementerne til næste undervisningsgang?

Planlæg gerne i en SMTTE model eller anden didaktisk model, som deltagerne kender.

5. Social udvikling gennem leg

Følgende afsnit forholder sig til det, børn anser for at være allermest værdifuldt i dagtilbud, nemlig det at have nogen at være sammen med og at lege med. (Vandenberg refereret i Winther-Lindquist, 2012) Legen er skrevet frem som en del af formålsparagraffen i dagtilbudsloven og som

en del af det pædagogiske grundlag i læreplanen (og er således også en del af exo- og makrosystemerne, som får betydning for micro- og mesosystemerne, jf. Bronfenbrenner).

Legens betydning for social læring

"En invitation til at deltage i legegruppen handler om mere end blot muligheden for at lege; den er et spørgsmål om ens eksistens. At befinde sig uden for gruppen er ensbetydende med at være ikkeeksisterende, at slutte sig til legen er ensbetydende med at have en officielt sanktioneret identitet og status i gruppen" (Vandenberg refereret i Winther-Lindquist, 2012:160)

Legen er af stor betydning for børns liv i dagtilbud. Som angivet i afsnittet om socialisering, er de andre børn det vigtigste i dagtilbuddet. Det pædagogiske personales store opgave er at tilrette pædagogisk praksis og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende. Og hvor der arbejdes med alle børns mulighed for at deltage i lege med andre børn. Legen har værdi i sig selv. Og samtidig er legen en gevaldig motor i børns sociale udvikling. Børn udvikler og lærer mange forskellige sociale egenskaber i legen. Børn udvikler blandt andet følgende, når de leger:

- Kommunikation – med og uden talt sprog
- Udvikling af social forståelse – afkode sociale situationer og tilpasse handlinger
- Skaber samspil om et fælles mål
- Øver sig på at håndtere uenigheder og konflikter
- Skaber og opretholder sociale relationer og venskaber
- Kender normer, værdier og strukturer – og lærer at bryde med dem

(Kort om Social udvikling, 2019, s. 23)

Børns sociale læring og udvikling finder også sted, når de iagttager andre børns leg, så de fx lærer at afkode leges formelle og uformelle regler og kommer med konstruktive legeudspil, der kan bringe dem ind i og fastholde legen. Børnene kan med andre ord lære forskellige sociale omgangsformer til at begå sig både i hverdagen i dagtilbuddet og generelt i livet, herunder også i skolen.

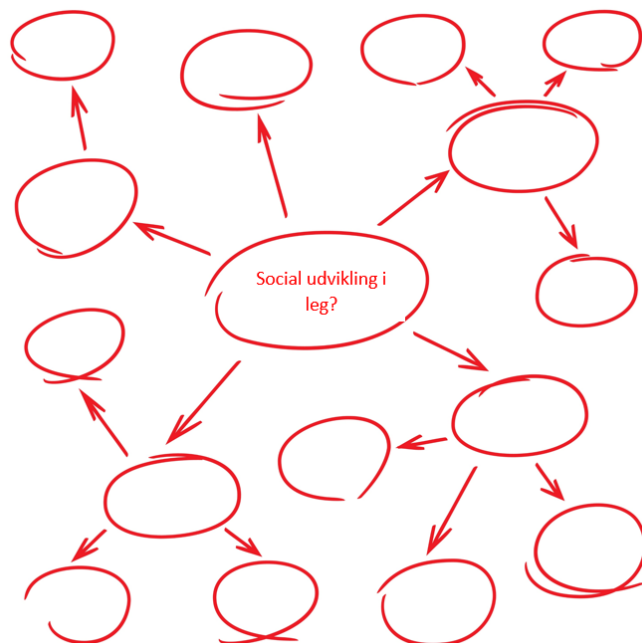
Nogle børn kan have svært ved at få adgang til legefællesskaber, selv om de gerne vil deltage. Derfor må det pædagogiske personale løbende veksle mellem at gå foran, ved siden af og bag ved børnene for at understøtte børnenes deltagelse i legefællesskaber. Børn er forskellige og har brug for forskellige udfordringer. Forskelligheden kan handle om alder, køn, kulturel og social baggrund og individuelle interesser. I tilrettelæggelsen af læringsmiljøet og rammer for legen spiller såvel det fysiske miljø, indretningen, legetøjet og atmosfæren også en vigtig rolle *(Den styrkede pædagogiske læreplan, 2018)*

Opgave

Med inspiration i ovenstående, skal deltagerne tegne en mindmap over det, der er på spil for børns sociale udvikling, når de leger. Opgaven kan løses i grupper.

Brug denne skabelon, hvis det giver mening - deltagerne kan selv tegne mindmappen:

Når de har lavet mindmappen, kan deltagerne overveje følgende: Hvilken betydning får disse pointer for det pædagogiske arbejde, de pædagogiske læringsmiljøer og vores rolle og ansvar?

Det pædagogiske personales rolle og ansvar i børns legefællesskaber

Det pædagogiske personale har et stort ansvar i den store pædagogiske opgave, som legen er. Det pædagogiske personales indstilling til legen er afgørende. Er legen "bare" børnenes egen tidsfordriv - eller er legen et vigtigt sted for børn og for alt det, børn er i gang med at lære, udvikle og danne, mens de er i dagtilbud?

Legen er ofte drevet af børnene selv og deres optagetheder. Derfor er det også væsentligt, at det pædagogiske personale er optaget af det, der driver børnene i legene. Man kan spørge sig selv og hinanden om følgende:

- Hvordan ser legen ud fra børnenes perspektiv? Hvad er det sjove i legen?
- Hvad handler det her om, hvordan giver det mening for dem, der er med?
- Hvordan kan vi være med til at afprøve og bakke op om idéer og indfald – og dermed være en rollemodel for den åbenhed, der er legens betingelse?
- Hvordan kan vi introducere til mange typer af lege og legesager, fx fælles lege for mange børn, der giver glæde og inspiration til børns egne lege?
(Elbæk, 2019)

Det pædagogiske personale kan have følgende pædagogiske rolle og ansvar i børns leg:

- Organisere tid, rum og forskellige materialer, der inspirerer til forskellige typer af leg
- Bidrage til, at børnene får fælles erfaringer, der inspirerer til forskellige lege og legetemaer
- Fremme et inkluderende miljø, så alle børn har mulighed for at deltage i lege og opleve glæde i leg
- Observere, analysere, støtte og deltage i og udvikle legen på børnenes præmisser

- Vejlede børnene, hvis legen medfører samspilsmønstre mellem børnene, der kræver pædagogisk opmærksomhed
- Udvide legens indhold, form, narrativ og deltagerkreds
- Være bevidst om egen rolle og deltagelse i børnenes leg
- Tage initiativ til leg og aktivt bidrage til, at alle børnene kommer ind i legen
- Støtte den leg, børnene selv tager initiativ til (Elbæk, 2019, s. 31-32)

Børn skal have plads til at lege, så en overvejelse kan også være: Er vores institution, dagpleje eller legestue (inde og ude) indrettet, så der er plads til forskellige slags lege? Stille lege, vilde lege, lege hvor man kan være uforstyrret, lege som man kan vende tilbage til, uden at nogen har ryddet op eller væltet det hele?

Det er også væsentligt, at personalet samarbejder med forældrene om at hjælpe børns gryende relationer med hinanden på vej gennem legeaftaler, snakke med børn om dem, de leger med etc. Forældre kan bidrage med at støtte de rammer for børns lege og fællesskaber, som det pædagogiske personale skaber i dagtilbud. Det forudsætter, at forældrene involveres i det pædagogiske personales tanker om børns lege og fællesskaber

(Fisker og Hygum, 2019).

Opgave

Nedenstående refleksionsspørgsmål/dialogkort er knyttet til inspirationsmaterialet til Social udvikling og ligger på EMU.dk (<https://emu.dk/sites/default/files/2019-12/Dialogkort%20Social%20udvikling.pdf>). Der kan arbejdes med enkelte spørgsmål eller alle spørgsmål i grupper, i plenum eller som det giver mening.

1

Reflektér over legens væsen

Hvad er leg for os? Hvordan ville børn i vores dagtilbud beskrive leg?

Hvilke typer af leg er i gang lige nu hos os? Er der typer af leg, som vi gerne vil understøtte mere?

Hvilke legefællesskaber fylder lige nu hos os? Er der legefællesskaber, vi ikke har så meget øje for?

2

Reflektér over legemuligheder

Hvilke normer præger vores legefællesskaber? Hvordan har børn mulighed for at lukke deres leg/komme med i leg hos?

Hvornår lykkes vi med at støtte børnenes forhandling og afstemning i legen?

Oplever vi, at der er børn i vores nuværende børnegruppe, der har svært ved at lege fx med jævnaldrende eller holde legen i gang i længere tid?

3

Reflektér over personalets ansvar for legen

Find et eksempel, hvor vi succesfuldt guidede og udvidede en leg. Hvad virkede godt?

Hvilke strategier anvender børn i vores dagtilbud til at komme med i lege? Hvordan understøtter vi, at alle børn lærer strategierne?

Hvornår leger vi sammen med børnene? Hvornår lykkes det os at lege med uden at forstyrre?

Opgave

Læs casen:

På Gul stue er Nanna og Hamsa i gang med at tømme de store kasser med Lego ud på gulvet. De er alene på stuen og meget koncentrerede om det, de er i gang med. De knokler, for kasserne er tunge, især den med togbanen af træ. De siger ingenting, men det er tydeligt, at de samarbejder om opgaven. De skubber og trækker kasser frem og tilbage. Man kan høre de andre børn og voksne rundt omkring, men ingen lægger mærke til børnenes arbejde.

Da Nanna og Hamsa er færdige, står der to kasser side om side på en lang række. De hopper op i de to forreste kasser, og selv om det er noget bøvl, kommer børnene op i hver sin kasse. De smiler og griner til hinanden. Hamsa siger fut, fut. Nanna griner endnu højere.

Kirstine kommer ind på stuen. Hun har været i køkkenet, og på den korte tid er stuen forvandlet til, hvad der ved første øjekast ligner et vældigt roderi. Klodser, tog, Lego og bamser dækker hele stuens gulv, og midt i det hele står alle kasserne på to fine rækker. I de forreste sidder Nanna og Hamsa. Børnene bliver stille, da de ser Kirstine. Men smiler lidt. Kirstine slår hænderne sammen og siger begejstret: "Er I kørt på tur? Hvor er der plads til mig?". Nanna og Hamsa kigger på hinanden og peger på en kasse bag dem. Kirstine kan ikke være i den, så Hamsa viser med gestik og lyde, at Kirstine kan vende den om og sidde på den. Nogle af stuens små børn trisser ind på stuen, og de kommer op og sidde sammen med Kirstine, der fører an i at synge "Hjulene på toget drejer rundt, rundt, rundt". Det får Nanna og Hamsa til at grine, men de kan godt styre toget samtidig med.

(Inspireret af Elbæk, 2019)

Overvej individuelt og drøft herefter følgende spørgsmål:

- Hvordan tror du, Nanna og Hamsa oplever Kirstines deltagelse i legen?
- Hvis Kirstine havde reageret anderledes, hvad kunne der så være sket? Og hvad havde det betydet for Nanna og Hamsas oplevelse?
- Nævn en situation, der viser, hvordan du har støttet op om og deltaget i børns lege?
- I hvilke situationer er det let for jer? I hvilke er det svært? Hvilken forskel er der i de forskellige situationer?

(Elbæk, 2019, s. 34)

Opgave

Læs casen med Alfred igen. Overvej, hvordan I kunne arbejde med et legefællesskab, som tager afsæt i noget, han er optaget af?

Afrunding

Uddannelsen afsluttes med en prøve – se prøvematerialet andetsteds!

6. Materialer

I det følgende er links til online materialer, som kan anvendes i undervisningen, og som ikke alle er beskrevet i inspirationsmaterialet.

Dialogkort til arbejde med Social udvikling

<https://emu.dk/sites/default/files/2019-12/Dialogkort%20Social%20udvikling.pdf>

Kort om social udvikling. Viden og inspiration til at arbejde med læreplanstemaet

<https://emu.dk/sites/default/files/2019-12/Kort%20om%20Social%20udvikling.pdf>

Værktøjskasse, Bedre børnemiljø

<https://dcum.dk/dagtilbud/vaerktoejer-og-inspiration/fysiske-og-aestetiske-rammer/vaerktoejskasse-bedre-boernemiljoe>

FDFs Legedatabase – inspiration til fælles lege

<https://legedatabasen.dk/>

Videoer:

Dagplejer styrker børns selvværd og fællesskab:

<https://www.youtube.com/watch?v=PpUCXCELQAQ&t=3s>

Børn og leg:

<https://www.youtube.com/watch?v=eYR1CVE1psc&t=187s>

Legepædagogik i vuggestuen:

https://www.youtube.com/watch?v=sxS8Q8pu_UQ

Konfliktløsning:

<https://www.youtube.com/watch?v=HH2I1hbYeT4>

Børn og leg:

<https://www.youtube.com/watch?v=eYR1CVE1psc>

7. Litteraturliste

Ahrenkiel, A. (2019). Social udvikling. I: Aabro, C. (red.) Den Styrkede pædagogiske læreplan. Samfundslitteratur

Brønsted, C. (2015). At blive samfundsborger – om socialiseringsprocesser. I: Gravesen, D.T. (red.) Pædagogik. Introduktion til pædagogens grundfaglighed. Systime

Danmarks Evalueringsinstitut (2017). Kvalitet i dagtilbud. <https://www.eva.dk/sites/eva/files/2018-01/Vidensopsamling%20Kvalitet%20i%20dagtilbud.PDF>

Den styrkede pædagogiske læreplan. Rammer og indhold (2018). Socialministeriet https://emu.dk/sites/default/files/2019-03/7044%20EVA%20SPL%20Publikation_web_1.pdf

Elbæk, I. (2019). Det gode børneliv for 0-2 årige. Det pædagogiske grundlag forklaret. Dafolo

Fisker, T.B. og Hygum, L. (2019). Tag mig med. Social udvikling i børnehøjde. Læreplansserien. Dafolo

Fredens, K. (2018). Læring med kroppen forrest. Hans Reitzels Forlag

Johansson & Samuelsson, (2011). Lærerig leg. Dafolo

Jørgensen, H. H. (2018). Det pædagogiske børnesyn, legen og det gode børneliv. I: Mortensen, T. H. & Næsby, T. (red.), Den styrkede pædagogiske læreplan. Grundbog til dagtilbudspædagogik. Dafolo

Knudsen, A. (2019). Børns hjerner. Hjerne, leg og dannelse i dagtilbud – og et opgør med tanken om tvangsmodning af børn! Dafolo

Lyhne, J. (2020). Udviklings-, lærings- og trivselsfællesskaber. I: Bjørnshave, I. A. (red.) Kvalitet i social- og specialpædagogik. Dafolo

Lyhne, J og Nielsen, A.M. L. (2017). Udviklingsbilleder. Barnets udvikling fra 0-10 år. Dansk Psykologisk Forlag.

Kort om social udvikling. Viden og inspiration til at arbejde med læreplanstemaet <https://emu.dk/sites/default/files/2019-12/Kort%20om%20Social%20udvikling.pdf>

Schaffer, H.R. (2005). Børnespsykologi. København. Hans Reitzels Forlag

Schousboe, I (2015). Legens betydning for børns udvikling. I: Cecchin, D. (red.) Barndomspædagogik i dagtilbud. Akademisk Forlag

Skovbjerg, H.M. (2017). Leg og dannelse. I: Mortensen, T.H. (red.) Grundfaglig viden om pædagogiske miljøer og aktiviteter. Akademisk forlag

Togsverd, L. (2018). Læreplaner på et pædagogisk grundlag. I: Mortensen, T. H. & Næsby, T. (red.), Den styrkede pædagogiske læreplan. Grundbog til dagtilbudspædagogik. Dafolo

Warming, H. (2017). Børneperspektiver. Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde. Akademisk Forlag